

Το φυσικό και το τεχνητό στον αθλητισμό. Ηθική θεώρηση της φαρμακοδιέγερσης (doping)

Μιλτιάδης Βάντσος
Αναπληρωτής Καθηγητής
Χριστιανικής Ηθικής και Βιοηθικής
ΑΠΘ

Περίληψη

Η φαρμακοδιέγερση στον αθλητισμό είναι μια μη αποδεκτή κοινωνικά πρακτική, καθώς αποτελεί παραβίαση των αθλητικών κανόνων, προσβολή του αθλητικού ιδεώδους, εξαπάτηση των συναθλητών και του κοινού, ενώ επισείει σημαντικούς κινδύνους για την υγεία ή ακόμα και για την ίδια τη ζωή των ντοπαρισμένων αθλητών. Αν και το ζήτημα του ντόπινγκ δεν είναι καινούργιο, με την αυξανόμενη εφαρμογή των διαφόρων βελτιωτικών τεχνολογιών τίθεται σήμερα προβληματισμός σχετικά με την αποδοχή της φαρμακευτικής ενίσχυσης των σωματικών επιδόσεων με παράλληλη άρση της απαγόρευσης του ντόπινγκ. Στη συνάφεια αυτή παρουσιάζεται η προβαλλόμενη επιχειρηματολογία υπέρ της ηθικής δικαίωσης και νομιμοποίησης του ντόπινγκ και εξετάζεται ο αντίλογος σε αυτή. Από την αντιπαράθεση των επιχειρημάτων αναδεικνύεται η σημασία του νοήματος που αποδίδεται στον αθλητισμό και της διασφάλισης των προϋποθέσεων υγιούς ανταγωνισμού. Στο σημείο αυτό τίθεται το ερώτημα για τους λόγους που ένα μεγάλο μέρος της σύγχρονης κοινωνίας φαίνεται να θεωρεί ελκυστική τη μεγιστοποίηση της αθλητικής επίδοσης και τη βελτίωση του θέματος. Η εισήγηση ολοκληρώνεται με την εξέταση του θέματος από την άποψη της χριστιανικής ηθικής, με βάση την οποία διατυπώνεται ένα ακόμη επιχείρημα στο σχετικό προβληματισμό.

1. Εισαγωγή

Η πιο παλαιά, γνωστή και εφαρμοσμένη μορφή ιατρικής βελτίωσης είναι η φαρμακευτική ενίσχυση της σωματικής επίδοσης στον αθλητισμό. Ως φαρμακοδιέγερση ή ντόπινγκ περιγράφεται η χρησιμοποίηση από τον αθλητή μη επιτρεπτών μέσων με σκοπό την τεχνητή αύξηση της σωματικής ικανότητας κατά τον αθλητικό συναγωνισμό. Τέτοια μέσα μπορεί να είναι α) η χορήγηση ουσιών, όπως είναι τα αναβολικά στεροειδή, τα διεγερτικά, τα ναρκωτικά και οι πεπτιδικές ορμόνες και β) η χρησιμοποίηση μη φυσικών μεθόδων, όπως είναι οι μεταγγίσεις αίματος, οι ενέσεις ερυθροποιητίνης ή η εισαγωγή γονιδίων (γενετικό ντόπινγκ), με σκοπό την ενίσχυση του ανθρώπινου οργανισμού και συνεπώς τη

βελτίωση της αθλητικής επίδοσης είτε αυτή αφορά στον επαγγελματικό αθλητισμό είτε στον ερασιτεχνικό¹. Το ζήτημα του ντόπινγκ δεν είναι καινούργιο, αφού είναι γνωστό από την αρχαιότητα², είναι όμως επίκαιρο, καθώς ο αθλητικός συναγωνισμός σε διάφορα επίπεδα και σπορ ενδιαφέρει ιδιαίτερα τη σύγχρονη κοινωνία. Όταν μάλιστα έρχεται στη δημοσιότητα κάποια περίπτωση διάσημου αθλητή, ο οποίος αποδεικνύεται ότι αγωνιζόταν ντοπαρισμένος, το θέμα απασχολεί έντονα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την κοινή γνώμη.

Παγκοσμίως το ντόπινγκ δεν γίνεται αποδεκτό ή ανεκτό. Η απόρριψή του δεν περιορίζεται απλώς στο επίπεδο της ηθικής του αθλητισμού και δεν προέρχεται μόνο από τις διάφορες διεθνείς και τοπικές αθλητικές ομοσπονδίες, αλλά και από την έννομη τάξη, η οποία επιβάλλει αυστηρές ποινές στους παραβάτες³. Οι βασικοί λόγοι απόρριψης και ποινικοποίησης του ντόπινγκ μπορούν να συνοψιστούν στους εξής: α) στη βλάβη της υγείας και στον κίνδυνο για τη ζωή του αθλητή, β) στην εξαπάτηση των συναθλητών, των διαιτητών και των θεατών, καθώς η επίδοση δεν αποτελεί αποτέλεσμα μόνο των φυσικών ικανοτήτων και της προπόνησης του αθλητή, αλλά και αθέμιτης ιατρικής ενίσχυσης, και γ) στην παραβίαση του «ευ αγωνίζεσθαι» και του αθλητικού ιδεώδους⁴. Ο αθλητισμός χαίρει διαχρονικά ιδιαίτερης εκτίμησης, όχι απλώς γιατί συμβάλλει στη διατήρηση της σωματικής υγείας και αποτελεί μια μορφή υγιούς ψυχαγωγίας, αλλά και γιατί κοινωνικοποιεί τον άνθρωπο, διδάσκει την ευγενή άμιλλα, το σεβασμό του συναθλητή, του διαιτητή και του αντιπάλου, προωθεί τη συνεργασία, την αλληλεγγύη και το ομαδικό πνεύμα, και καλλιεργεί τον αυτοέλεγχο και την υπευθυνότητα. Αυτές οι ευεργετικές για τον άνθρωπο συνέπειες της άθλησης αναιρούνται από το ντόπινγκ, που αποτελεί ουσιαστικά εφαρμογή της ωφελιμιστικής αρχής «ο σκοπός αγιάζει τα μέσα», γι' αυτό και ευλόγως η κοινωνία αντιτίθεται σθεναρά και με κάθε μέσο σε αυτό.

Ωστόσο, παρά την καθολική αυτή απαγόρευση σε θεσμικό επίπεδο, παρατηρείται στη σύγχρονη βιβλιογραφία που αφορά στη ηθική θεώρηση της ιατρικής βελτίωσης του ανθρώπου (human enhancement) μια αυξανόμενη τάση, η οποία υποστηρίζει την ηθική αποδοχή και νομιμοποίηση του ντόπινγκ, συμπεριλαμβάνοντας έτσι τη φαρμακευτική βελτίωση των σωματικών επιδόσεων στον αθλητισμό στην πληθώρα άλλων ιατρικών επεμβάσεων που δεν έχουν θεραπευ-

¹ Περισσότερα για τις ουσίες και τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται για ντόπινγκ βλ. Αντώνης Κουτσελίνης, *Σημερινά Ιατρικο-κοινωνικά προβλήματα*, εκδ. Παρισιάνου, Αθήνα 2010, σ. 87-96. Επίσης, Letizia Paoli - Alessandro Donati, *The Sports Doping Market. Understanding Supply and Demand, and the Challenges of Their Control*, εκδ. Springer, New York 2014, σ. 1-28.

² Papagelopoulos Panagiotis - Mavrogenis Andreas - Soucacos Panagiotis, «Doping in Ancient and Modern Olympic Games», σε: *Orthopedics* 27, 12 (2004) 1226-1231.

³ Όπως παρατηρούν οι Mike McNamee και Laura Tarasti, ο νομικός προβληματισμός για την τιμωρία των ντοπαρισμένων αθλητών εστιάζεται σε τρία κυρίως ζητήματα: α) στη δυσκολία διάκρισης ανάμεσα στην εσκεμμένη και αμελή χρήση απαγορευμένων ουσιών, β) στην επιβολή διπλής ποινής τόσο από τα αθλητικά όσο και από τα ποινικά δικαστήρια και γ) στον αναγκαίο περιορισμό της ιδιωτικής ζωής των αθλητών, προκειμένου να είναι αποτελεσματικός ο έλεγχος για ντόπινγκ. Τα ζητήματα αυτά αναδεικνύουν τις ιδιαιτερότητες της τιμωρίας του ντόπινγκ, για τις οποίες υφίσταται οι κατάλληλες νομικές προσεγγίσεις και ρυθμίσεις. Άλλωστε, όπως τονίζεται, το γεγονός της καθολικής καταδίκης του ντόπινγκ από τις αθλητικές ομοσπονδίες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο φανερώνει τη σημασία του για την προστασία των αρχών του αθλητισμού. Mike McNamee – Laura Tarasti, «Juridical and ethical peculiarities in doping policy», σε: *Journal of Medical Ethics* 36, 3 (2010) 165-169.

⁴ Alexander Bagattini, «Doping und die Grenzen des Leistungssports», σε: *Ethik in der Medizin* 24, 3 (2012) 208-212.

τικό ή ανακουφιστικό χαρακτήρα, αλλά αποσκοπούν στη βελτίωση των ικανοτήτων και της συμπεριφοράς. Εφόσον η πρόοδος της σύγχρονης επιστήμης διευρύνει με τεχνητές παρεμβάσεις ολόένα και περισσότερο τα όρια της ανθρώπινης φύσης, ακόμα και στις πλέον μύχιες στιγμές της ζωής, γιατί να περιορίζεται κάποιος στις φυσικές αθλητικές επιδόσεις, όταν με φαρμακευτικά σκευάσματα μπορεί να τις αυξήσει εντυπωσιακά, σε μια εποχή μάλιστα που ο αθλητισμός εμπορευματοποιείται περισσότερο παρά ποτέ; Στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε την προβαλλόμενη επιχειρηματολογία υπέρ της νομιμοποίησης του ντόπινγκ και θα εξετάσουμε τον αντίλογο σε αυτή διερευνώντας τις έννοιες του φυσικού και του τεχνητού στον αθλητισμό. Στη συνάφεια αυτή διατυπώνουμε τις απόψεις μας για το νόημα του αθλητισμού και την ελκυστικότητα που φαίνεται να έχουν στη σύγχρονη κοινωνία η μεγιστοποίηση της επίδοσης και η βελτίωση του θεάματος. Η προσέγγισή μας ολοκληρώνεται με την εξέταση του θέματος από την άποψη της χριστιανικής ηθικής, με βάση την οποία διατυπώνουμε ένα ακόμη επιχείρημα στο σχετικό προβληματισμό.

2. Η επιχειρηματολογία υπέρ της αποδοχής του ντόπινγκ

Οι υποστηρικτές της αποδοχής και νομιμοποίησης του ντόπινγκ επισημαίνουν ότι τα όρια ανάμεσα στη φυσική επίδοση και στην τεχνητή βελτίωση είναι ασαφή και δυσδιάκριτα. Οι ειδικές και εξατομικευμένες προπονήσεις των αθλητών ανάλογα με τις απαιτήσεις κάθε αθλήματος και τις ιδιαίτερες ανάγκες του καθενός υπό την καθοδήγηση και επίβλεψη επαγγελματιών, οι στοχευμένες δίαιτες και ο προηγμένος τεχνολογικά αθλητικός εξοπλισμός δεν είναι κάτι φυσικό, αλλά αποτέλεσμα επιστημονικής έρευνας και τεχνητής επεξεργασίας, με στόχο τη μεγιστοποίηση της επίδοσης. Αναλόγως ασαφής και εν πολλοίς αυθαίρετη και αντιφατική χαρακτηρίζεται και η διάκριση των ουσιών σε επιτρεπόμενες και απαγορευμένες. Όπως επισημαίνεται, η καφεΐνη και η κρεατίνη, που βελτιώνουν την αθλητική επίδοση, θεωρούνται επιτρεπόμενες ουσίες, αν και έχουν συχνά ανεπιθύμητες επιπτώσεις στην υγεία. Αντιθέτως, η ερυθροποιητίνη, που είναι μια φυσική ορμόνη του οργανισμού, δεν επιτρέπεται να χορηγηθεί σε αθλητή, επειδή βελτιώνει την επίδοση⁵.

Όσοι αποδέχονται ηθικά το ντόπινγκ δεν υποτιμούν τις αρνητικές συνέπειες για την υγεία ορισμένων μορφών ντόπινγκ και παραδέχονται ότι κάποιες ιδιαίτερα επιβλαβείς ουσίες πρέπει να παραμένουν απαγορευμένες. Η γενική απαγόρευση ωστόσο κάθε μορφής φαρμακευτικής βελτίωσης κρίνεται ανεπίτρεπτα πατερναλιστική, καθώς οι περισσότερες χρησιμοποιούμενες ουσίες δεν επιβαρύνουν ιδιαίτερα την υγεία, ή τουλάχιστον δεν την επιβαρύνουν περισσότερο από ότι η καθημερινή σκληρή προπόνηση και η αγωνιστική δράση του αθλητή, ιδιαίτερα του επαγγελματία. Η απαγόρευση επομένως των ουσιών αυτών έρχεται σε αντίθεση με την αυτονομία του αθλητή να αποφασίζει ο ίδιος για τον κίνδυνο, στον οποίο εκθέτει την υγεία του. Αν ο πρωταρχικός στόχος των αθλητικών ομοσπονδιών και της έννομης τάξης είναι η διασφάλιση της υγείας των αθλητών, είναι προτιμότερο, κατά τους υποστηρικτές του ντόπινγκ, τα χρήματα

⁵ B. Foddy – J. Savulescu, «Ethics of Performance Enhancement in Sport: Drugs and Gene Doping», σε: R. Ashcroft, Richard (επιμ.), *Principles of Health Care Ethics*, Chichester ²2007, σ. 511-512.

που δαπανώνται για καταπολέμηση του ντόπινγκ και για τους σχετικούς ελέγχους να διατίθενται για ιατρικούς ελέγχους της υγείας των αθλητών⁶. Σήμερα υπό το καθεστώς παρανομίας ντοπάρονται πολλοί αθλητές θέτοντας σε κίνδυνο την υγεία τους, καθώς τα φάρμακα παρασκευάζονται κατά τρόπο, ώστε να μην ανιχνεύονται εύκολα, ενώ παράλληλα οι αθλητές δεν έχουν τη σωστή ιατρική επίβλεψη και καθοδήγηση. Η νομιμοποίηση συνεπώς του ντόπινγκ αναμένεται να συμβάλει στην παρασκευή ασφαλέστερων και καλύτερων φαρμάκων και θα επιτρέψει τη συστηματική παρακολούθηση της υγείας των αθλητών με συνέπεια την καλύτερη προστασία της.

Το ντόπινγκ αποτελεί εξαπάτηση και εισάγει αθέμιτο ανταγωνισμό όταν, παρά την απαγόρευση του, κάποιοι αθλητές ντοπάρονται, ενώ κάποιοι άλλοι όχι. Η αδικία αυτή αποτελεί σήμερα μια πραγματικότητα, με αποτέλεσμα να αδικούνται οι έντιμοι αθλητές, αφού η αναποτελεσματικότητα των ελέγχων κατά του ντόπινγκ τους στερεί την επί ίσοις όροις διεκδίκηση της επιτυχίας. Όταν όμως όλοι έχουν νόμιμη πρόσβαση στα ίδια φάρμακα, δεν παραβιάζονται οι κανόνες και επομένως δεν υφίσταται αδικία. Επιπλέον, χωρίς ντόπινγκ ευνοούνται όσοι αθλητές είναι προικισμένοι με ιδιαίτερες φυσικές ικανότητες και αδικούνται όσοι δεν στάθηκαν τυχεροί να γεννηθούν με ταλέντο στον αθλητισμό. Επομένως η αποδοχή του ντόπινγκ όχι μόνο δεν αποτελεί, κατά τους υποστηρικτές του, εξαπάτηση και αδικία, αλλά συμβάλλει στην άμβλυνση των αδικιών της φύσης και ευνοεί τον επί ίσοις όροις ανταγωνισμό⁷. Το ίδιο ισχύει και για την οικονομική διάστασή του. Ενώ σήμερα ευνοούνται οι πλούσιοι αθλητές εις βάρος των φτωχών, αφού μόνο οι πρώτοι έχουν πρόσβαση σε πανάκριβες μεθόδους ενίσχυσης, που κινούνται στα όρια της νομιμότητας, ή σε μεθόδους αποφυγής της ανίχνευσης απαγορευμένων ουσιών, με το νόμιμο ντόπινγκ όλοι θα χρησιμοποιούν φθηνότερες, ασφαλέστερες και ευκολότερες στη χρήση τους ουσίες και μεθόδους.

Τέλος, οι υποστηρικτές του ντόπινγκ προβάλλουν και μια άλλη ευεργετική συνέπεια της αποδοχής του. Οι επιδόσεις θα βελτιωθούν σημαντικά με συνέπεια το θέαμα, που είναι και το ζητούμενο του αθλητισμού, να βελτιωθεί και έτσι να αυξηθεί το ενδιαφέρον της κοινωνίας για τον αθλητισμό. Ένας αγώνας μπάσκετ λ.χ. θα είναι πολύ πιο θεαματικός και ενδιαφέρον για το κοινό, όταν οι αθλητές έχουν θα τρέχουν πιο γρήγορα, και θα πηδάνε πιο ψηλά και θα έχουν μεγαλύτερες αντοχές σε άμυνα και επίθεση καθ' όλην τη διάρκεια του αγώνα. Επιπλέον, εφόσον η ιατρική βελτίωση θεωρείται από την κοινωνία θεμιτή και νόμιμη σε πολλούς τομείς της ζωής, όπως συμβαίνει π.χ. με τις αισθητικές επεμβάσεις, με τα φάρμακα κατά της γήρανσης, με τη λήψη ουσιών κατά της κούρασης ή προς βελτίωση της ψυχολογικής κατάστασης κ.α., είναι ανακόλουθο να εξαιρείται η φαρμακευτική βελτίωση των σωματικών επιδόσεων στον αθλητισμό.

3) Η επιχειρηματολογία κατά της αποδοχής του ντόπινγκ

⁶ J. Savulescu – B. Foddy – M. Clayton, «Why we should allow performance enhancing drugs in sport», *British Journal of Sports Medicine*, 38 (2004) 670. Bengt Kayser - Aaron C. T. Smith, «Globalisation of anti-doping: the reverse side of the medal», σε: *British Medical Journal*, τεύχ. 337 (2008) 87.

⁷ Claudio Tamburrini - Torbjörn Tännsjö, «Enhanced Bodies», σε: Julian Savulescu - Ruud ter Meulen - Guy Kahane (επιμ.), *Enhancing Human Capacities*, εκδ. Wiley-Blackwell, Chichester (UK) 2011, σ. 283-284.

Η παραπάνω επιχειρηματολογία δεν είναι, κατά την προσωπική μας άποψη, ισχυρή και πειστική για τους λόγους που στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε.

Το ντόπινγκ κάνει αναμφισβήτητα κακό στην υγεία. Το γεγονός ότι οι αρνητικές συνέπειες ορισμένων ουσιών είναι σχετικά περιορισμένες και συγκρίσιμες με τον υπαρκτό κίνδυνο τραυματισμού του αθλητή δεν συνηγορεί υπέρ της αποδοχής τους αλλά, αντιθέτως, υπέρ της απαγόρευσής τους, αφού μόνο έτσι μπορούν να περιοριστούν οι κίνδυνοι για την υγεία. Με τη νομιμοποίηση του ντόπινγκ δεν κατοχυρώνεται απλώς η αυτονομία του αθλητή που θέλει να επιβαρύνει την υγεία του, αλλά εξαναγκάζονται ουσιαστικά όλοι οι αθλητές να ντοπάρουνται, αφού διαφορετικά δεν θα μπορούν να συναγωνιστούν τους συναθλητές τους. Έτσι, η επιβάρυνση της υγείας δεν περιορίζεται μόνο σε όσους παράνομως ντοπάρουνται, αλλά διευρύνεται σε όλους τους αθλητές που επιθυμούν να είναι ανταγωνιστικοί⁸. Ο ευσυνείδητος αθλητής προστατεύεται από την αδικία του αθέμιτου συναγωνισμού όταν λαμβάνονται αποτελεσματικά μέτρα προς αποτροπή και τιμωρία του ντόπινγκ και όχι όταν εξωθείται και ίδιος σε αυτό⁹. Το επιχείρημα ότι με το ντόπινγκ αποκαθίσταται η άδικη κατανομή φυσικών ικανοτήτων και ταλέντου μεταξύ των αθλητών δεν ευσταθεί, καθώς η φαρμακευτική ενίσχυση αυξάνει αναλογικά τις επιδόσεις όλων των αθλητών είτε έχουν περισσότερο είτε λιγότερο ταλέντο¹⁰. Ο δε ισχυρισμός ότι με τη νομιμοποίηση του ντόπινγκ θα αμβλυνθούν οι οικονομικές ανισότητες βασίζεται στην εκτίμηση ότι όλοι οι αθλητές θα χρησιμοποιούν τις ίδιες μορφές ενίσχυσης, που θα είναι φθηνές και προσιτές σε όλους. Η εκτίμηση αυτή είναι αυθαίρετη, καθώς είναι πολύ πιθανόν να χρησιμοποιούνται νέα σκευάσματα, τα οποία θα είναι προσιτά μόνο στους πλούσιους, γεγονός που θα διευρύνει τις οικονομικές ανισότητες στον αθλητισμό.

Το πιο ευλογοφανές επιχείρημα υπέρ της αποδοχής του ντόπινγκ είναι, κατά την άποψή μας, η βελτίωση των αθλητικών επιδόσεων, κατά συνέπεια και του προσφερόμενου αθλητικού θεάματος. Γιατί να επιμένουμε στις φυσικές επιδόσεις των αθλητών, όταν αυτοί με τη λήψη διαφόρων ουσιών θα είναι πιο δυνατοί, θα τρέχουν πιο γρήγορα και θα επιτυγχάνουν καλύτερες και θεαματικότερες επιδόσεις; Για να απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό πρέπει, πιστεύουμε, να αναλογιστούμε τι μας συγκινεί στον αθλητισμό. Αναμφίβολα θαυμάζουμε τις μεγάλες επιδόσεις των αθλητών, όμως μας συγκινεί και η προσπάθεια, το απρόβλεπτο της εξέλιξης του αγώνα, η διεκδίκηση της νίκης και τα έντονα συναισθήματα που κατακλύζουν νικητές, ηττημένους και θεατές. Δεν παρακολουθούμε άλλωστε ως θεατές μόνο τους κορυφαίους αθλητές να αγωνίζονται σε παγκόσμιες διοργανώσεις, αλλά ακόμα και ερασιτέχνες σε τοπικούς αγώνες, στους οποίους, αν και απουσιάζουν οι σπουδαίες επιδόσεις, υπάρχουν όλα τα υπόλοιπα στοιχεία που μας συγκινούν και μας προσελκύουν στον αθλητισμό. Ακόμα όμως και αν εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας αποκλειστικά στις επιδόσεις, δεν οδηγούμαστε στη δικαίωση του ντόπινγκ. Θαυμάζουμε και χειροκροτούμε τον αθλητή που επιτυγχάνει σπουδαίες επιδόσεις, επειδή καλλιεργεί το ταλέντο του, προπονείται σκληρά και κατορθώνει να διακρίνεται. Αν όμως η επιτυχία του δεν οφείλεται

⁸ Frank Martin Brunn, «Doping, Sport und Menschenwürde», σε: *Zeitschrift für Medizinische Ethik* 57 (2011) 286-287.

⁹ Sigmund Loland, «Can a Ban on Doping in Sport Be Morally Justified?», σε: Julian Savulescu - Ruud ter Meulen - Guy Kahane (επιμ.), *Enhancing Human Capacities*, εκδ. Wiley-Blackwell, Chichester (UK) 2011, σ. 330.

¹⁰ Urban Wiesing, «Soll man Doping im Sport unter ärztlicher Kontrolle freigegeben?», σε: *Ethik in der Medizin* 22, 2 (2010) 109-110.

στη δική του ικανότητα και προσπάθεια, αλλά στο καλύτερο φάρμακο που παρασκεύασε και του προμήθευσε κάποιος ερευνητής, τότε το χειροκρότημα πρέπει τουλάχιστον να μοιραστεί μεταξύ του αθλητή και του ερευνητή¹¹. Ο αθλητικός ανταγωνισμός θα μοιραστεί έτσι μεταξύ εργαστηρίου και γηπέδου. Οι αθλητικές επιδόσεις θα γίνουν καλύτερες, αλλά είναι ιδιαίτερος αμφίβολο πόσους θεατές θα εξακολουθεί να ενδιαφέρει και να συγκινεί ένας αγώνας, όταν οι αθλητές αναπόφευκτα θα επισκιάζονται από τα επιτεύγματα των ερευνητών και τη δράση των ενισχυτικών φαρμάκων.

Η επιχειρηματολογία κατά της εισαγωγής της φαρμακοδιέγερσης στον αθλητισμό γίνεται πειστικότερη όταν συνεκτιμηθούν οι συνέπειές της. Ακόμα και αν γίνει ηθικά αποδεκτό και νόμιμο το ντόπινγκ, θα εξακολουθούν να υπάρχουν ενισχυτικές ουσίες που θα απαγορεύονται, όταν κρίνεται ότι είναι ιδιαίτερα επιβλαβείς για την υγεία και επικίνδυνες για τις ζωές των αθλητών. Έτσι, παρά τη νομιμοποίηση, δεν θα πάψει να υφίσταται το «παράνομο ντόπινγκ», το οποίο θα διακρίνεται από το «νόμιμο ντόπινγκ». Καθώς όμως ο πόθος των αθλητών για τη διάκριση, με την απόκτηση αθέμιτου πλεονεκτήματος έναντι των συναθλητών, θα είναι πάντα μεγάλος, είναι λογικό να εικάσουμε ότι θα συνεχίσουν να υπάρχουν ορισμένοι που θα προσφεύγουν στο παράνομο ντόπινγκ, μόνο που σε αυτή την περίπτωση οι συνέπειες για την υγεία τους θα είναι καταστροφικές. Η νομιμοποίηση, επομένως, του ντόπινγκ δεν θα απαλλάξει τον αθλητισμό από τις υποψία του αθέμιτου ανταγωνισμού ούτε θα αντιμετωπίσει τις αδικίες, αλλά θα επιδεινώσει τις αρνητικές συνέπειες για την υγεία των αθλητών¹².

4) Γιατί είναι ελκυστικό το ντόπινγκ; Η θεώρηση της Χριστιανικής Ηθικής

Σύμφωνα με έρευνες και εκτιμήσεις ειδικών, το ντόπινγκ είναι ευρέως διαδεδομένο όχι μόνο μεταξύ των επαγγελματιών αθλητών, αλλά και μεταξύ των ερασιτεχνών που αθλούνται στον ελεύθερο χρόνο τους. Οι τελευταίοι μάλιστα καταναλώνουν μεγαλύτερες ποσότητες επικίνδυνων για την υγεία ουσιών, καθώς κατά κανόνα δεν υπόκεινται σε ελέγχους, αφού δεν μετέχουν σε αγώνες¹³. Τι είναι όμως αυτό που κάνει τόσο ελκυστικό το ντόπινγκ στους αθλητές; Γιατί ακόμα και ερασιτέχνες ντοπάρονται θέτοντας σε κίνδυνο την υγεία τους; Κατά την άποψή μας, το ντόπινγκ είναι ελκυστικό, παρά τη βλάβη που προκαλεί και τον κίνδυνο αποκάλυψής του, επειδή αποτελεί το γρήγορο και εύκολο δρόμο για την επίτευξη ποθητών στόχων. Για τους μεν ερασιτέχνες αυτοί είναι η απόκτηση

¹¹ Michael Sandel, *Ενάντια στην τελειότητα, Η ηθική στην εποχή της γενετικής μηχανικής*, Αθήνα 2011, σ. 53. Στη συνάφεια αυτή τίθεται και προβληματισμός σχετικά με το ιατρικό ήθος, καθώς ο αθλητίατρος μπορεί να κληθεί να διαμορφώσει, να υποστηρίξει, να αποσιωπήσει ή να αποκάλυψει τις πρακτικές ντόπινγκ ενός αθλητή. Περισσότερα για το θέμα αυτό βλ. Mike McNamee – Nicola Phillips, «Confidentiality, disclosure and doping in sports medicine», σε: *British Journal of Sports Medicine* 45 (2011) 174-177, καθώς και Dieter Birnbacher, «Doping und ärztliches Ethos – eine Stellungnahme der Zentralen Ethikkommission der Bundesärztekammer», σε: *Ethik in der Medizin* 20, 4 (2008) 333-335.

¹² Η αρνητική αξιολόγηση της νομιμοποίησης του ντόπινγκ δεν αλλάζει, σύμφωνα με τον Urban Wiesing, ακόμα και αν υποθέσουμε ότι όλοι οι αθλητές ντοπάρονται νόμιμα. Στην περίπτωση αυτή όλοι θα βελτιώσουν εξίσου τις επιδόσεις τους και η τελική κατάταξη ενός αγώνα δεν θα είναι διαφορετική σε σύγκριση με τον αντίστοιχο αγώνα χωρίς ντόπινγκ. Απλώς ο τερματισμός θα γίνει πιο σύντομα, λόγω των καλύτερων επιδόσεων, όμως οι αθλητές θα θέσουν σε κίνδυνο με το ντόπινγκ την υγεία τους. Urban Wiesing, «Soll man Doping im Sport unter ärztlicher Kontrolle freigeben?», ό.π., σ. 107-110.

¹³ Striegel Heiko, «Dopingmissbrauch im Freizeit- und Breitensport. Anmerkungen aus rechtlicher Perspektive», *Zeitschrift für medizinische Ethik* 57 (2011) 306-309.

καλής σωματικής διάπλασης και η βελτίωση της εξωτερικής εμφάνισης, η εκτίμηση του κοινωνικού περίγυρου και η τόνωση της αυτοπεποίθησης, ενώ για τους επαγγελματίες αθλητές η αθλητική διάκριση, η καταξίωση, η αναγνωρισιμότητα, η δόξα και ασφαλώς η υλική ανταμοιβή. Αναμφισβήτητα μπορούμε να επιρρίψουμε στο σημείο αυτό την ευθύνη σε όσους παραβιάζουν τους κανόνες και ντοπάρονται προκειμένου να διακριθούν, όμως οφείλουμε να επισημάνουμε ότι μερίδιο ευθύνης αναλογεί και στην ίδια την κοινωνία, που συχνά στέλνει αντιφατικά μηνύματα σε σχέση με το ντόπινγκ. Από τη μια μεριά καταδικάζει το ντόπινγκ, επιβάλλει βαριές ποινές στους παρανομούντες αθλητές και επιβραβεύει τους αθλητές που επιδεικνύουν αθλητικό ήθος, θεσπίζοντας βραβεία για το ευ αγωνίζεσθαι (fair play), από την άλλη μεριά όμως αποθεώνει το νικητή και υποτιμά το νικημένο. Για το νικητή επιφυλάσσει υπέρμετρη δόξα, δημοσιότητα και σε ορισμένα αθλήματα υπερβολικά μεγάλες οικονομικές απολαβές, ενώ ο ηττημένος μένει συχνά στην αφάνεια, χαρακτηριζόμενος ορισμένες φορές ως αποτυχημένος (loser). Η ίδια αντίληψη δεν αφορά μόνο στον αθλητισμό, αλλά σε πολλούς τομείς της κοινωνικής ζωής, όπου συχνά επαινείται υπέρμετρα η επιτυχία και η υποτιμάται η φιλότιμη προσπάθεια.

Στον ηθικό προβληματισμό για τη φαρμακοδιέγερση στον αθλητισμό μπορούμε να προσθέσουμε ένα ακόμα επιχείρημα με βάση τη χριστιανική ηθική. Οι Πατέρες της Εκκλησίας εξετάζοντας την πνευματική ζωή του ανθρώπου και μελετώντας τα πάθη που την επιβαρύνουν και την ταλαιπωρούν, διαπιστώνουν ότι τρία από τα πλέον επιβλαβή είναι η φιλαυτία, η φιλαργυρία και η κενοδοξία¹⁴. Φιλαυτία είναι η υπερβολική αγάπη του εαυτού, «ή πρός τό σῶμα ἐμπαθής καί ἄλογος φιλία»¹⁵ και χαρακτηρίζεται ως μητέρα των παθών. Φιλαργυρία είναι η υπερβολική αγάπη του χρήματος, που οδηγεί στην πλεονεξία, στην κλοπή, στην αδικία και στη σκληροκαρδία προς τον ενδεή συνάνθρωπο¹⁶. Κενοδοξία ή ματαιοδοξία είναι η απολυτοποίηση πρόσκαιρων, φθαρτών και διαψεύσιμων από το χρόνο πραγμάτων ή στόχων, που καλλιεργούν την υπερηφάνεια και την αλαζονεία¹⁷. Το ντόπινγκ αποτελεί πρακτική που κολακεύει και εκτρέφει τα τρία αυτά πάθη του ανθρώπου. Αποτελεί μια μορφή πειρασμού για τον αθλητή, αφού υπόσχεται με το μικρότερο κόπο, στο συντομότερο χρόνο, τη μέγιστη επίδοση και τα αγαθά που αυτή επιφυλάσσει: προσωπική επιτυχία, δόξα, αναγνωρισιμότητα και πλούτο. Και ενώ η επιδίωξη της επιτυχίας είναι ασφαλώς θεμιτή, όχι μόνο στον αθλητισμό αλλά και σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα, το μέσο για την απόκτησή της διαφοροποιεί ουσιωδώς τη νοηματοδότηση και την ηθική της θεώρηση. Ο Χριστός στην επί του όρους ομιλία μακαρίζει τους ταπεινούς, τους ελεήμονες, τους καθαρούς στην καρδιά, τους πράους, τους ειρηνοποιούς και αυτούς που διωθούν για τη δικαιοσύνη¹⁸. Η αγαθότητα του βίου πραγματοποιείται επομένως με το ταπεινό φρόνημα, την πραότητα, την καθαρότητα της καρδιάς,

¹⁴ Γεωργίου Μαντζαρίδη, *Χριστιανική Ηθική*, τόμ. II, Θεσσαλονίκη 32015, σ. 62-65.

¹⁵ Μαξίμου Ομολογητού, *Κεφάλαια περί αγάπης* 3, 8, PG 90, 1020A.

¹⁶ Ο ι. Χρυσόστομος ερμηνεύοντας την απάντηση του Χριστού στον πλούσιο νεανίσκο παρατηρεί: «Καί γάρ οικίας πολλάς ἡ ἐπιθυμία αὐτή (εννοεῖ τὴ φιλαργυρία) ἀνέτρεψε καί χαλεπούς πολέμους ἀνερρίπισε καί βιαίῳ θανάτῳ καταλῦσαι τόν βίον κατηνάγκασε· καί πρό τῶν κινδύνων δε τοῦτον τῆς ψυχῆς λυμάνεται τήν εὐγένειαν· καί δειλόν καί ἄνανδρον καί θρασύν καί ψεύστην καί σκολοφάντην καί ἄρπαγα καί πλεονέκτην καί τὰ ἔσχατα πάντα τόν ἔχοντα πολλάκις εἰργάσατο». Ιωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Ματθαῖον, Ὁμιλία ΕΞΓ*, 4, PG 58, 607.

¹⁷ «Τοιοῦτόν τι καί ἡ κενοδοξία ἐστίν· ὀρωμένη μὲν δοκεῖ μεγάλη τις εἶναι καί θαυμαστή, κατασχεθεῖσα δέ ὑπό τῶν ἡμετέρων χειρῶν εἰς τήν κόνιν εὐθέως τήν ψυχὴν ἡμῶν ἐνέβαλεν». Ιωάννου Χρυσοστόμου, *Περί κενοδοξίας καί ὅπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα*, 3, ΕΠΕ 30, 624.

¹⁸ *Ματθ.* 5, 3-12.

την αγάπη του πλησίον και τη δικαιοσύνη. Αντίθετα, το ντόπινγκ κολακεύει τα πάθη του ανθρώπου και αποτελεί μέσο που βασίζεται στη φιλαυτία, την αδικία, την περιφρόνηση των αθλητικών κανόνων και την εξαπάτηση του συναθλητή και του θεατή. Η εύκολη επιτυχία που υπόσχεται το κάνει ίσως ελκυστικό, όχι όμως και ηθικά αποδεκτό.